

El VPJ contista

Si un escriptor jove guanya el Premi Ciutat de Palma de conte, i si passat un quart de segle s'endú el Premi Sant Jordi de novella, és de llei que ens demanem què ha passat entremig. El contista del principi ha acabat sent un dels escriptors catalans més reconeguts de la seva generació.

Text > **ADRIÀ PUJOL CRUELLS**, antropòleg i escriptor

Vista en conjunt, l'obra de Vicenç Pagès Jordà (Figueres, 1963 - Torroella de Montgrí, 2022) fa l'efecte de ser el resultat d'un pla previ, la relíquia daurada d'un esquema precís i premeditat. Hi abunden les recurrències que només poden ser filles d'una passió, la d'escriure i tornar a escriure com qui visita un ésser estimat, una raconada important, com qui es delecta amb una pruija o es posa a prova en el domini progressiu d'un art. Tant és així,

que els temes i els abordatges predilectes de l'autor figuerenc ja treuen el nas a l'obra amb què es va donar a conèixer, un plec de contes a primer cop d'ull informals i tanmateix força suggeridors. Parlo de *Cercles d'infinites combinacions* (Empúries, 1990), que agafa el títol del primer relat, guanyador del Premi Ciutat de Palma. Maria Aurèlia Capmany, que era al jurat amb Joaquim Carbó, va confessar que els havia divertit i que els havia sorprès la versatilitat del candidat. No

tothom pot dir que s'ha estrenat amb aquests padrins. Cohesionar-hi al voltant un corpus extens, durant tants anys, tampoc. Amb aquest llibre es va sembrar la llavor d'una carrera fructífera, notable i entenimentada.

Passat el temps, el Pagès Jordà contista ha conviscut amb l'assagista, el novel·lista, l'articulista, el col·leccionista i l'exegeta. És ben bé que els seus objectes i dèries sempre retornen, amb cada llibre els afegeix una capa de tractament literari, però ara s'expres-

>> El 1990 es va publicar l'antologia *Tapís* (Narradors a Girona), a cura de Lourdes Güell, el mateix any que apareixia el primer llibre de VPJ, el recull de contes *Cercles d'infinites combinacions*. A la imatge, d'esquerra a dreta drets, Lluís Muntada, Josep M. Fonalleras, Josep Pujol, Miquel Pairolí, Vicenç Pagès, Silvia Manzana, Dolors Garcia, Josep Valls, M. Mercè Roca, Antoni Puigverd, J. N. Santaaulàlia i Javier Cercas; asseguts, Lourdes Güell, Jordi Arbonès, Miquel Fañanàs i Xavier Cortadellas, el 1990. (Foto: EL PUNT. LLUÍS SERRAT.)

sen des del relat curt, ara engreixen la recopilació irònica, ara nien en la ficció arquitectònicament complexa, ara suren als articles setmanals o en les piles de ressenyes sobre llibres d'altri. Amb això vull recalcar que el Pagès Jordà dels contes tan sols és una de les cares del prisma, de l'obra; un costat que fa de contraparet amb les altres cares de l'edifici. Partint dels contes, si de cas, sempre va presentar esbossos del que després serien acostaments més acabats.

Com si fos una declaració d'intencions o una demostració de força i control, els catorze relats de *Cercles d'infinites combinacions* ja mostren el ventall del domini tècnic de VPJ (un dietari, un conte rodoledià, un joc lingüístic, un assaig, una faula, etc.), a més que ja hi pren peu el gust pels personatges melancòlics i atrapatats constantment en una mena de realitat absurda, però amb regles que cal descobrir; en qualsevol cas, tot un esplet d'éssers afligits però no superats del tot, rebregats però mai uns fatalistes abandonats a la resignació. I ja hi pul·lula la imitació (l'homenatge?) dels seus contistes preferits de l'època: per aquí saluda Jorge Luís Borges, per allí tempesteja Edgar Allan Poe, més enllà esclata la mitja rialla sàvia d'Italo Calvino i, és clar, tothora hi pressentim l'aura gegantina del Quim Monzó més iconoclasta.

Enllà d'obres ambicioses (les novel·les), al marge d'obres d'un caràcter més didàctic (els assaigs) i de llibres més propers al *divertimento* erudit, dels contes VPJ en feia petites bases d'operacions futures. És on naixien els personatges més carismàtics, les seves variacions icòniques, és on musculava la prosa i condensava els temes per treure'n destil·lats transitoris. No és que no fes contes rodons, però si ens els mirem des del primer fins a l'últim, més aviat descobrirem un cabàs d'apunts en marxa, una espècie de llibreta programàtica. Hem de pensar que el conte és el camp de joc predilecte per a la condensació i, alhora,

Com si fos una declaració d'intencions o una demostració de força i control, els catorze relats de *Cercles d'infinites combinacions* ja mostren el ventall del domini tècnic de VPJ

>> El 1990 VPJ va publicar el seu primer llibre, el recull de contes *Cercles d'infinites combinacions*. (Foto: ARXIU FAMILIAR)

per a la posada en suspens de qualsevol conat de resolució definitiva. Dit amb altres paraules, els contes de l'escriptor figuerenc s'inscriuen en la tradició més noble del gènere, perquè són memorables, genuïns, i fan el seu paper de combat ràpid (amb la realitat, amb la memòria, amb el somni) a la perfecció, però al mateix temps ens deixen amb el peu canviat, a mig pujar les escales.

Van haver de passar vuit anys perquè VPJ tornés al gènere del conte. L'any 1999 va publicar *En companyia de l'altre* (Edicions 62), un recull molt més unitari que l'anterior, en què tots els relats giren entorn de la figura del doble. No obstant això, hi tornem a trobar la fascinació per la hipertextualitat, per les màscares del llenguatge i les realitats paral·leles, a part d'un digerit dels contes de John Cheever a rebuf de la dualitat en la naturalesa humana. En aquest cas, els protagonistes ensopeguen amb versions estrambòtiques d'ells mateixos, es multipliquen, es fusionen, ressonen pel món —reboten contra l'estranyesa de

saber-se múltiples i, malgrat això, finits. A més a més, el recull, més madur que l'anterior, batega sobre la simetria estricta: les narracions s'ordenen nítidament —entre el pròleg i l'epíleg— en dues parts de cinc contes separades per dotze relats brevíssims. Aquesta geometria afegeix a la idea del doble un rerefons metafísic, la intuïció que la duplicitat d'absolutament tot és la condició,

vet-ho aquí, de la seva existència. En aquestes narracions hi trobem repics del Julio Cortázar més hàbil i del Fernando Pessoa més esborradís, i picades d'ullet a David Foster Wallace amanides amb el metahumor de Pere Calders i de Josep Pla, tres referents ineludibles en la contística de l'autor. De Calders i de Foster Wallace ni caldria demostrar-les, perquè se n'ha parlat massa i tot, però la influència de Pla també hi és força evident: VPJ n'agafa el gust per la sornegueria davant l'absurditat aparent de l'univers, contra les idees populars del destí i del tot està escrit allí dalt, una posició que també li proporcionen l'obra (i la vida) de Salvador Dalí i el seu famós mètode paranoicocrític —que no és res més que drogar la mirada amb les pulsions d'un esperit trapella. Val a dir, doncs, que l'escriptor figuerenc va començar combatent qualsevol rastre de patuisme literari català, però que, amb el temps, en va acceptar el valor, el camí fressat, els llocs dels gegants (i gegantes) damunt dels quals qualsevol autor català solvent acaba enforcat.

Autor multipista, entre recull i recull de contes feia avançar les peces dels altres canals. Llegida per ordre, l'obra de VPJ demostra que es conduïa per diversos carrils alhora i que no en descuidava cap gaire temps. Velocitats estables i paral·leles, diré que tornava als contes regularment, oimés si tenim en compte els relats seus que neden, dispersos, en antologies, revistes i altres animals. Es pot assegurar que el programa obeïa a un tipus de matemàtica històrica, deulofèuica, una mica nietzscheana, d'anades i tornades i, no cal dir-ho, es devia a una dinàmica combinatòria sense final possible.

Sis anys més tard, publica *El poeta i altres contes* (Proa, 2005), vint-i-sis

relats en què tornen a palpar l'experimentació i l'aposta pels mil i un enfocaments: hi ha cartes al diari apòcrifes, reculls de frases tòpiques, somnis de mig peu a terra i costumisme sideral. En aquesta ocasió, sobresurten els relats de deu persones *reals* (amics) que l'autor vesteix amb biografies d'escriptors inèdits, tot barrejant aspectes diquem-ne contrastables amb elements de ficció, el punt d'unió dels quals és que tots aquests *personatges* escriuen però no publiquen mai res. També hi ha cinc relats que *passen* en cinc cafès emblemàtics de la rambla de Figueres (l'Astòria, el París, el Continental, l'Empòrium i el Royal) i que agafen, cadascun metafòricament, una de les cinc carreteres que surten de Figueres. L'orde secret, o tan sols intuït, de nou, i els personatges astorats, però no prou superats per no constituir-se en continents de contradiccions, com si VPJ parís una fila índia d'empordanesos reials, ço vol dir especulatiu, paranoics i crítics de tarifa plana que són capaços de dirigir la tramuntana amb una batuta de bedoll.

A partir d'aquest recull, no es pot dir que VPJ en fes cap més. Però si tenim en compte altres assalts presents en l'obra, ens serà fàcil de consensuar que els seus *diccionaris* no deixen de ser reunions de relats, i el cultiu, un altre cop, de la peça curta que combina meravella i doctrina. Llegits amb aquestes ulleres,

>> Vicenç Pagès, amb Josep M. Fonalleras i Ponç Puigdevall, en una tertúlia a la Llibreria 22 després de la presentació del recull de narrativa breu contemporània *Passem contes*, que incloïa un relat de l'autor figuerenc, el 2006. (Foto: EL PUNT ÀVUI. MANEL LLADÓ.)

El llibre de l'any (Grup 62, 2011), *La música i nosaltres* (Quaderns de la Font del Cargol, 2017), *Les olors en la literatura* i *Les pudors en la literatura* (Vibop Edicions, 2018 i 2020) i el curiós *Memòria vintage: De l'home a la Lluna a Pulp Fiction* (Empúries, 2020), tots aquests volums són deutors del gènere del conte. No és casualitat que Borges digués que llegir diccionaris era com llegir rondalles ordenades capritxosament.

A despit d'aquest detall, però, l'any 2018 publica *Exorcismes: Antologia personal* (Empúries), una selecció de

contes que provenen de tots els aplecs anteriors. L'autor n'haurà canviat algun títol, els trets i el nom d'algun personatge, tot plegat amb l'objectiu de proporcionar una unitat diferent —és a dir, una llum nova, amb l'afegit que al final del llibre ens obsequia amb reflexions i comentaris sobre cada peça. A les entrevistes consegüents, el figuerenc va dir que aquests vint-i-tres contes resumien, il·lustraven, diverses facetes del seu ofici. En concret, la sensació de malestar que l'escopetejava a escriure. En cap cas era —deia— un malestar de signe negatiu, sinó que es tractava d'una incomoditat, un grinyol entre la percepció del món i la necessitat posterior de recrear-lo.

Pocs anys abans de morir, VPJ havia iniciat una nova etapa, o un allargament de la pista, en què havia començat a reeditar algunes obres. La prova la trobem en la novel·la *El món d'Horaci* (Empúries, 1995 i 2016), el mateix llibre amb dues vibracions diferents, la de l'escriptor amb més energia que control i la de l'escriptor amb més consciència que humors. *Exorcismes: Antologia personal* anava per aquí, però com que no puc empatar la manera que tenia VPJ d'explicar-ho, em remeto a les seves paraules: «He descobert quin ha de ser l'estat d'ànim del contista: ni massa eufòric ni massa compungit. Sospito que l'estat òptim és la malenconia, l'*spleen*, la sensació de pèrdua, d'implosió, la maledicció susceptible de transformar-se en bellesa, la paradoxa que Victor Hugo anomena "la joia d'estar trist"».

>> Vicenç Pagès i Josep Pujol a la Llibreria 22 presentant l'antologia *Exorcismes*, en què l'autor ofereix una selecció dels seus tres reculls de narrativa breu, el 2018. (Foto: ÀRQUIU FAMILIAR)